

COMISIA COMUNITĂȚILOR EUROPENE

Bruxelles, 10.5.2007
COM(2007) 242 final

**COMUNICAREA COMISIEI
CĂTRE PARLAMENTUL EUROPEAN, CONSILIU, COMITETUL ECONOMIC ȘI
SOCIAL EUROPEAN ȘI COMITETUL REGIUNILOR**

**Comunicare privind o agendă europeană pentru cultură într-o lume în proces de
globalizare**

{SEC(2007) 570}

**COMUNICAREA COMISIEI
CĂTRE PARLAMENTUL EUROPEAN, CONSILIU, COMITETUL ECONOMIC ȘI
SOCIAL EUROPEAN ȘI COMITETUL REGIUNILOR**

**Comunicare privind o agendă europeană pentru cultură într-o lume în proces de
globalizare**

„Cultura este alcătuită din toate visele și eforturile care sunt direcționate către realizarea totală a omului. Cultura face necesar acest pact paradoxal: transformarea diversității în principiul unității, aprofundarea diferențelor, nu pentru a dezbină, ci pentru a-i aduce un plus de bogăție. Europa este o cultură sau nu este deloc”. Denis de Rougemont

1. INTRODUCERE

Cultura se află în centrul dezvoltării și civilizației umane. Aceasta este elementul care ne face să sperăm și să visăm, stimulându-ne simțurile și oferindu-ne noi moduri de a privi realitatea, ne strânge laolaltă prin încurajarea dialogului și însuflețirea pasiunilor într-un fel care ne unește și nu ne dezbină. Cultura ar trebui considerată ca o serie de trăsături distincte spirituale și materiale care caracterizează o societate și un grup social și care cuprinde literatura și artele, precum și modurile de viață, sistemele de valori, tradițiile și credințele.

Așa cum Dario Fo arăta cu îndreptățire, *„chiar înainte ca Europa să fie unită la un nivel economic sau să fie concepută la nivelul intereselor economice și al comerțului, cultura era elementul care unea toate țările Europei. Artele, literatura, muzica sunt liantul Europei”*. Europeanii împărtășesc cu adevărat un patrimoniu cultural comun care este rezultatul a secole de creativitate, valuri de migrație și schimburi. De asemenea, ei se bucură de o bogată diversitate culturală și lingvistică pe care o prețuiesc și care inspiră și a inspirat multe țări din lume.

Originalitatea și succesul Uniunii Europene constau în capacitatea acesteia de a *respecta* istoria, limbile și culturile variate și strâns legate între ele ale statelor membre, realizând în același timp un sistem de idei și de norme comune care garantează pacea, stabilitatea, prosperitatea și solidaritatea – și o dată cu acestea, un patrimoniu cultural și o creativitate deosebit de bogate la care au contribuit valurile succesive de extindere. Prin această unitate în diversitate, respectul pentru diversitatea culturală și lingvistică, precum și promovarea unui patrimoniu cultural comun se află chiar în centrul proiectului european. Iar acest lucru este mai mult decât oricând necesar într-o lume în proces de globalizare.

În Europa actuală schimburile culturale sunt mai dinamice și mai intense ca niciodată. Astfel, libera circulație prevăzută de Tratatul CE a înlesnit semnificativ schimburile și dialogurile culturale transfrontaliere. Activitățile culturale și cererea de bunuri culturale sunt în plină dezvoltare și beneficiază de un acces fără precedent mulțumită noilor mijloace de comunicare. În același timp, globalizarea a intensificat contactele cu multe alte culturi diferite din întreaga lume, ceea ce a sporit curiozitatea și capacitatea noastră de a realiza schimburi benefice cu aceste alte culturi și a contribuit la diversitatea societăților noastre. Cu toate acestea, globalizarea a pus, de asemenea, în discuție identitatea și capacitatea Europei de a asigura existența unor societăți interculturale și unite.

Pretutindeni în lume, diversitatea culturală și dialogul intercultural au devenit provocări majore pentru o ordine globală bazată pe pace, înțelegere reciprocă și respect pentru valorile comune, precum apărarea și promovarea drepturilor omului și păstrarea limbilor. În acest sens, intrarea în vigoare la 18 martie 2007 a Convenției UNESCO privind protejarea și promovarea diversității expresiilor culturale trebuie privită ca o etapă fundamentală la care UE a adus o contribuție însemnată.

Bogăția culturală și diversitatea Europei sunt strâns legate de rolul și influența acesteia în lume. Uniunea Europeană nu reprezintă numai un proces economic sau o putere comercială, ci este deja amplu percepută – și în mod îndreptățit – ca un proiect unic și de succes social și cultural. UE este – și trebuie să aspire să fie chiar mai mult decât atât – un exemplu de „putere subtilă”, întemeiată pe norme și valori precum demnitatea umană, solidaritate, toleranță, libertate de expresie, respect pentru diversitate și dialog intercultural. Aceste valori pot deveni surse de inspirație pentru lumea de mâine atât timp cât sunt susținute și promovate.

Bogăția culturală a Europei întemeiată pe diversitatea acesteia este, de asemenea, și în mod din ce în ce mai pronunțat, un avantaj important într-o lume imaterială și care este bazată pe cunoștințe. Sectorul cultural european este, în aceeași măsură, un stimulent foarte dinamic al activităților economice și al locurilor de muncă pe cuprinsul teritoriului UE. Activitățile culturale sprijină, de asemenea, promovarea unei societăți pentru toți și contribuie la prevenirea și reducerea sărăciei și excluziunii sociale. După cum s-a admis în concluziile Consiliului European din primăvara lui 2007, antreprenorii creativi și o industrie culturală activă constituie o sursă unică de inovare pentru viitor, iar acest potențial trebuie mai bine recunoscut și folosit pe deplin.

Obiectivul comunicării

Conștiința rolului unic pe care UE îl deține în promovarea bogăției culturale și diversității ei culturale, atât în Europa, cât și în lume, este în plină dezvoltare. Cultura este deopotrivă recunoscută ca fiind un element indispensabil pentru îndeplinirea obiectivelor strategice ale UE, precum prosperitate, solidaritate și securitate, asigurând în același timp o prezență mai pregnantă pe scena internațională.

Pe baza unor ample consultări¹, prezenta comunicare analizează relația dintre cultură și Europa într-o lume în proces de globalizare și propune obiective pentru o nouă agendă la nivel UE pentru cultură. Această agendă va fi comună tuturor părților interesate (Comisie, state membre, cu implicarea societății civile și Parlamentului European). Prin urmare, Comisia încearcă, de asemenea, să stabilească noi parteneriate și metode de cooperare între aceste părți.

¹ A se vedea http://ec.europa.eu/culture/eac/communication/consult_en.html, precum și http://ec.europa.eu/development/body/theme/human_social/pol_culture1_en.htm.

2. CONTRIBUȚIA UE LA CULTURĂ²

Se admite în general că definirea noțiunii de „cultură” este un fapt complex. Pe de o parte, noțiunea de „cultură” se poate referi la arte, incluzând o varietate de opere de artă, de bunuri și servicii culturale, iar pe de altă parte, aceasta are deopotrivă un sens antropologic. Acesta este fundamentul pentru un univers simbolic de înțelesuri, credințe, valori și tradiții care sunt exprimate în limbaj, artă, religie și mituri. Astfel, sensul antropologic deține un rol esențial în dezvoltarea umană și în structura complexă a identităților și obiceiurilor indivizilor și comunităților.

Această comunicare se va concentra în principal pe importanța diverselor aspecte ale culturii în dezvoltarea de strategii atât la nivelul UE, cât și în relație cu țările terțe.

Baza acțiunii UE în domeniul culturii este înscrisă în tratat, iar articolul 151 din acesta prevede următoarele:

„Comunitatea contribuie la înflorirea culturilor statelor membre, respectând diversitatea națională și regională a acestora și punând în evidență, în același timp, moștenirea culturală comună.”

„Acțiunea Comunității urmărește să încurajeze cooperarea dintre statele membre și, în cazul în care este necesar, să sprijine și să completeze acțiunea acestora....”

„Comunitatea și statele membre favorizează cooperarea cu țările terțe și cu organizațiile internaționale care au competențe în domeniul culturii și, în special, cu Consiliul Europei.”

„În acțiunile întreprinse în temeiul celorlalte dispoziții ale prezentului tratat, Comunitatea ține seama de aspectele culturale, în special pentru a respecta și a promova diversitatea culturilor sale.”

Prin urmare, cultura este și va rămâne în principal o responsabilitate care le revine statelor membre. În unele țări, cultura este gestionată în mare parte la nivel regional și chiar local. De exemplu, articolul 151 nu prevede armonizarea actelor cu putere de lege și normelor administrative ale statelor membre. Acțiunile comunitare trebuie să fie realizate respectând pe deplin principiul subsidiarității, rolul UE fiind acela de a sprijini și completa și nu de a înlocui acțiunile statelor membre, ținând seama de diversitatea acestora și încurajând schimburile, dialogul și înțelegerea reciprocă.

² Pentru mai multe informații, a se vedea documentul de lucru anexat al serviciilor, „Inventory of Community actions in the field of culture” („Lista acțiunilor comunitare în domeniul culturii”).

2.1. Rolul politicilor și programelor interne ale UE

UE contribuie deja în multe moduri la promovarea activităților culturale în Europa prin programele și politicile sale:

- Programele culturale comunitare au fost deosebit de productive. Actualul program Cultura (2007-2013)³ va continua să faciliteze înțelegerea reciprocă, să stimuleze creativitatea și să contribuie la îmbogățirea reciprocă a culturilor noastre. Acesta va sprijini mii de organizații culturale să elaboreze și să pună în aplicare proiecte culturale și artistice care să îmbunătățească cunoștințele privind patrimoniul cultural european și difuzarea acestuia, care să promoveze schimburile culturale, creația artistică și literară, precum și traducerea literară. Programul va sprijini deopotrivă organismele active la nivel european în domeniul culturii și va asigura recunoașterea realizărilor culturale majore europene prin acordarea de premii la nivel european în domeniul arhitecturii, patrimoniului cultural și muzicii, precum și prin desemnarea capitalelor europene ale culturii.
- Multe alte programe au un impact pozitiv deosebit în ceea ce privește cultura, fie prin proiecte culturale specifice, folosirea limbilor străine pe care le promovează, legătura strânsă dintre educație și cultură, fie prin experiențele culturale personale pe care le încurajează. Printre aceste programe se numără „Europa pentru cetățeni” (2007-2013)⁴, care are, de asemenea, la bază articolul privind cultura din tratat. Acest program promovează o cetățenie europeană activă, precum și programe care sprijină învățarea continuă (inclusiv Erasmus și Erasmus Mundus), multilingvismul și schimburile între tineri.
- În sectorul cinematografic și al audiovizualului, programul MEDIA⁵, înființat în 1991, promovează competitivitatea industriei audiovizuale europene. Programul vizează, de asemenea, promovarea dialogului intercultural, sporește conștiința reciprocă între culturile europene și dezvoltă potențialul cultural. Pe lângă acestea, o recomandare privind patrimoniul cinematografic și competitivitatea activităților din sectorul aferent a fost adoptată la 16 noiembrie 2005 și stabilește acțiunile concrete în domeniul patrimoniului cinematografic.
- O contribuție importantă la cultură este adusă de o altă serie de programe comunitare de finanțare. Astfel, asistența oferită prin politica de coeziune sau prin politica regională de dezvoltare poate fi utilă în promovarea, de exemplu, a activităților de restaurare a patrimoniului cultural și a încurajării industriilor creative în vederea creșterii atractivității regiunilor sau a formării unor profesioniști în domeniul culturii. Un exemplu este, de asemenea, dezvoltarea societății informaționale (și anume inițiativa privind Bibliotecile digitale care are ca obiectiv facilitarea accesului online la patrimoniul cultural și științific divers al Europei) sau cercetarea (programele-cadru de cercetare).

³ Decizia nr. 1855/2006/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 decembrie 2006, (JO L 372, 27.12.2006).

⁴ Decizia nr. 1904/2006/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 decembrie 2006, (JO L 378, 27.12.2006).

⁵ Decizia nr. 1718/2006/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 15 noiembrie 2006, (JO L 327, 24.11.2006).

Anumite politici comunitare dețin, de asemenea, un rol important în definirea unui cadru de reglementare pentru sectorul cultural.

Pentru acțiunea comunitară din cadrul articolului 151 alineatul (4) din tratat, provocarea constă adesea în a găsi echilibrul potrivit între diferitele obiective politice publice și legitime, inclusiv promovarea diversității culturale.

- Există o legătură puternică între promovarea culturii și creativității și legislația UE privind drepturile de autor și drepturile conexe. Această legislație protejează drepturile autorilor, producătorilor și artiștilor pentru a garanta că aceștia primesc veniturile cuvenite pentru operele lor și permite în același timp o difuzare amplă a operelor și a fonogramelor protejate, promovând astfel accesul cetățenilor la bogăția și diversitatea patrimoniului cultural european.
- Directiva privind „Televiziune fără frontiere”, adoptată în 1989, a creat un cadru juridic pentru libera circulație a conținutului audiovizual european pe cuprinsul UE, prin stabilirea condițiilor pentru transmisia transfrontalieră a programelor TV în cadrul pieței interne europene. Acest lucru a contribuit semnificativ la consolidarea pluralismului mass-mediei și la intensificarea diversității culturale. În acest context, diversitatea culturală este, de asemenea, încurajată prin măsuri de promovare a producțiilor europene și independente.
- Ca urmare a introducerii articolului 87 alineatul (3) litera (d)⁶ în Tratatul de la Maastricht, considerațiile de ordin cultural dețin un anumit rol în acordarea ajutoarelor de stat. În temeiul acestei dispoziții, Comisia a aprobat în trecut o serie vastă de măsuri la nivel național care au oferit beneficii unor sectoare diverse, precum muzeele, patrimoniul național, producțiile teatrale și muzicale, media culturală în format tipărit, sectorul cinematografic și al audiovizualului.
- UE a desemnat 2008 drept Anul european al dialogului intercultural⁷ pentru a concretiza și a promova cele mai bune practici și activități în cadrul dialogului intercultural, destinate să stabilească o strategie durabilă pentru perioada următoare lui 2008. Se va acorda o atenție deosebită dimensiunii multilingve a acestui dialog.
- În final, pe baza programelor comunitare de finanțare existente, Comisia intenționează să desemneze 2009 drept Anul european al creativității și inovației prin educație și cultură în scopul de a sensibiliza opinia publică, de a promova dezbaterile politice în statele membre, precum și de a contribui la încurajarea creativității, inovației și competențelor interculturale.

⁶ „ajutoarele destinate să promoveze cultura și conservarea patrimoniului, în cazul în care acestea nu aduc modificări condițiilor schimburilor comerciale și ale concurenței în Comunitate într-o măsură care contravine interesului comun”.

⁷ Decizia nr. 1983/2006/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 18 decembrie 2006, (JO L 412, 30.12.2006).

În ultimii ani, statele membre au analizat noi forme de cooperare flexibilă în vederea unei colaborări mai strânse pentru realizarea obiectivelor comune. Consiliul a convenit asupra unui plan de lucru multianual pentru perioada 2005-2007⁸ și forme de cooperare flexibilă privind anumite subiecte s-au realizat, precum mobilitatea colecțiilor muzeale. Conferințele ministeriale periodice au contribuit deopotrivă la schimbul de bune practici și la dialogul privind politicile.

În rapoartele și recomandările sale⁹, Parlamentul European a făcut adesea apel la consolidarea cooperării. În plus, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor au subliniat rolul societății civile organizate și al autorităților locale și regionale.

Aceste experiențe alături de rezultatele amplului proces de consultare întreprins în vederea pregătirii prezentei comunicări au dus Comisia la concluzia că acum este momentul realizării unei agende culturale comune și a unor noi parteneriate și metode de cooperare cu statele membre, societatea civilă și țările terțe.

2.2. Relațiile externe ale UE

Cultura este recunoscută ca fiind o parte importantă a principalelor programe și instrumente de cooperare ale UE¹⁰, precum și în cadrul acordurilor bilaterale ale Uniunii cu țările terțe. Aceasta este, de asemenea, un element fundamental în cooperarea stabilită cu Consiliul European, ceea ce a permis realizarea comună a Zilelor europene ale patrimoniului, cât și a unor acțiuni în Balcanii Occidentali.

O mare varietate de proiecte și programe culturale a fost pusă în aplicare de-a lungul a mai mulți ani, ca parte a asistenței financiare și tehnice a Uniunii în toate regiunile în curs de dezvoltare din lume. Aceste acțiuni culturale vizează conservarea și restaurarea siturilor patrimoniului, producerea și circulația operelor de artă, înființarea sau restaurarea muzeelor, întărirea capacității locale a operatorilor culturali și a artiștilor, precum și organizarea de evenimente culturale majore. Comisia gestionează, de asemenea, fonduri și acțiuni destinate să sprijine apariția și consolidarea industriilor culturale, în special a sectorului cinematografic și al audiovizualului în țări partenere, precum și să promoveze accesul local la cultură și la diversitate culturală în țările terțe.

În strânsă legătură cu aceasta, Uniunea s-a concentrat din ce în ce mai mult asupra promovării sprijinului pentru drepturile omului, inclusiv a protecției și susținerii drepturilor culturale, drepturilor populațiilor autohtone, cât și a drepturilor persoanelor care aparțin minorităților și a persoanelor marginalizate social.

⁸ Concluziile celei de-a 2616 reuniuni a Consiliului pentru Educație, Tineret și Cultură, din 15-16 noiembrie 2004.

⁹ Ref. Raport privind cooperarea culturală în Uniunea Europeană - Giorgio Ruffolo - A5-0281/2001.

¹⁰ Precum Acordul Cotonou cu statele din Africa, Caraibe și Pacific, Programul de vecinătate și parteneriat cu țările învecinate și cu Rusia și instrumentul de dezvoltare și cooperare cu Asia și America Centrală și Latină.

Dialogul intercultural, unul dintre principalele instrumente de asigurare a păcii și de prevenire a conflictelor, se numără cu siguranță printre obiectivele de bază ale acestor acțiuni. Acțiunile prioritare în acest sens au fost lansate la îndemnul unui grup consultativ stabilit de către președintele Comisiei. Printre altele, grupul a dus, de asemenea, la înființarea în Alexandria a Fundației Euro-mediteraneene Anna Lindh pentru Dialog între Culturi, precum și la inițierea unei dezbateri specifice privind cultura în cadrul dialogurilor politice cu numeroase țări terțe.

Recent Comisia a început, în egală măsură, să consolideze diplomația publică, incluzând evenimentele culturale, ceea ce implică adesea cooperarea cu și între instituțiile culturale din statele membre în vederea transmiterii unor mesaje importante în țări terțe despre Europa, identitatea și experiența acesteia în a clădi poduri între culturi diferite.

La un nivel mai general, Comisia a propus programe tematice multianuale în cadrul perspectivelor financiare pentru perioada 2007-2013 pentru a finanța pe de o parte, intervențiile comunitare în țările și regiunile în curs de dezvoltare, iar, pe de altă parte, intervențiile pe plan internațional. Programele tematice „Investiții în capitalul uman” și „Rolul actorilor nestatali și autorităților locale în procesul de dezvoltare” sunt disponibile pentru a completa cooperarea geografică prin documentele de strategie națională în domeniul culturii. Sondajele de opinie recente, desfășurate în iunie 2006 sub egida șefilor de state și de guverne¹¹, indică clar că, sub presiunea globalizării, majoritatea cetățenilor europeni vor ca Europa să fie mai prezentă în lume printr-o politică externă care să-i reflecte în mod corespunzător valorile. Cultura este cu siguranță un element central al acestei abordări multilaterale și care contribuie la realizarea consensului.

Intrarea în vigoare rapidă a Convenției UNESCO privind protejerea și promovarea diversității expresiilor culturale ilustrează noul rol al diversității culturale la nivel internațional. În calitate de părți, Comunitatea și statele membre s-au angajat să consolideze un nou pilon cultural al guvernării globale și al dezvoltării durabile, și anume prin întărirea cooperării internaționale.

3. OBIECTIVE ALE UNEI AGENDE EUROPENE PENTRU CULTURĂ

Procesul amplu de consultare realizat în 2006 a permis Comisiei să identifice un puternic consens în sprijinul unei noi agende UE pentru cultură, astfel încât să se valorifice realizările din trecut și să se intensifice activitățile în curs de desfășurare. Acest lucru s-ar îndeplini pe baza a trei serii interdependente de obiective:

- Promovarea diversității culturale și a dialogului intercultural;
- Promovarea culturii în calitate de catalizator al creativității, în cadrul strategiei de la Lisabona pentru creștere și locuri de muncă;
- Promovarea culturii drept element vital în cadrul relațiilor internaționale ale Uniunii.

Aceste obiective ar orienta acțiunile viitoare ale UE. Fiecărui actor i s-ar solicita să-și aducă contribuția, respectând pe deplin principiul subsidiarității:

¹¹ În momentul în care Consiliul European a aprobat propunerea Comisiei „Europa în lume – câteva propuneri practice pentru o mai bună coerență, eficiență și vizibilitate” - COM(2006) 278.

- Pentru statele membre și regiunile lor, aceasta ar însemna o dezvoltare în continuare a politicilor în aceste domenii cu privire la obiectivele comune, o concentrare a eforturilor în vederea orientării activităților comune, *inter alia*, printr-o metodă deschisă de cooperare, precum și o analiză a oportunităților oferite de către finanțarea UE;
- Pentru părțile implicate în domeniul culturii, precum organizații profesionale, instituții culturale, organizații neguvernamentale, rețele la nivel european, fundații etc., aceasta ar însemna o angajare strânsă în dialogul cu instituțiile UE, o sprijinire în vederea elaborării de noi politici și acțiuni ale UE, precum și o dezvoltare a dialogului între părți;
- Pentru Comisie, aceasta ar însemna o mobilizare a politicilor interne și externe, programe comunitare de finanțare, cât și un rol reînnoit de stimulare, schimb de bune practici și un dialog cu întreaga gamă de actori.
- Pentru toți actorii, aceasta ar însemna un sens reînnoit al parteneriatului și al aderării la acțiunile UE destinate să îndeplinească obiectivele respective.

Partea următoare explică mai detaliat fiecare dintre aceste obiective globale.

3.1. Diversitate culturală și dialog intercultural

„Arta este cea care poate structura personalitatea tinerilor pentru a le deschide cugetele și pentru a le insufla respectul față de celălalt și dorința de pace”. Yehudi Menuhin

Înflorirea culturilor statelor membre, respectând diversitatea națională și regională a acestora, reprezintă un obiectiv important al UE prevăzut de Tratatul CE. În vederea situării simultane în prim-plan a patrimoniului nostru cultural, cât și a recunoașterii contribuției tuturor culturilor prezente în societățile noastre, diversitatea culturală trebuie promovată într-un cadru favorabil deschiderii și schimburilor între diferite culturi. Trăim în societăți din ce în ce mai multiculturale și prin urmare este necesar să sprijinim dialogul intercultural și competențele interculturale. Acestea sunt, de asemenea, elemente fundamentale în cadrul unei economii globale în vederea creșterii nivelului de ocupare a forței de muncă, de adaptabilitate și de mobilitate a artiștilor și a lucrătorilor din sectorul cultural, precum și a nivelului de mobilitate a operelor de artă. Dat fiind că cetățenii se numără printre beneficiarii principali ai procesului de dezvoltare a diversității culturale, trebuie să le înlesnim accesul la cultură și la activitățile culturale.

Următoarele obiective specifice ar trebui luate în considerare:

- Promovarea mobilității artiștilor și profesioniștilor din domeniul culturii și circulația tuturor formelor de expresii artistice dincolo de granițele naționale:
 - Mobilizarea resurselor publice și private în favoarea mobilității artiștilor și lucrătorilor din sectorul cultural din cadrul UE;
 - Promovarea mobilității operelor de artă și a altor expresii artistice;

- Îmbunătățirea coordonării europene în ceea ce privește aspectele care afectează mobilitatea lucrătorilor în UE în vederea luării în considerare a nevoilor rezultate din mobilitatea pe termen scurt și cu caracter frecvent între statele membre.
- Promovarea și consolidarea competențelor interculturale și a dialogului intercultural, în special prin dezvoltarea „conștiinței și expresiei culturale”, „competențelor sociale și civice” și „comunicării în limbi străine”, care se numără printre competențele fundamentale în procesul de învățare continuă, identificate de către Parlamentul European și Consiliu în 2006¹².

3.2. Cultura în calitate de catalizator al creativității în cadrul strategiei de la Lisabona pentru creștere și locuri de muncă

„Inteligența este programată pentru a crea diferențe”. Francesco Alberoni

Industria culturală și sectorul creativ contribuie în mod semnificativ la PIB, la creștere și la ocuparea forței de muncă la nivel european. Drept exemplu, un studiu independent efectuat recent pentru Comisie a estimat că mai mult de 5 milioane de persoane au lucrat în sectorul cultural în 2004, ceea ce reprezintă echivalentul a 3,1% din totalul populației încadrate în muncă în EU 25. Sectorul cultural a contribuit în 2003 cu aproximativ 2,6% la PIB-ul UE, înregistrându-se o creștere semnificativ mai mare față de economia în general din perioada 1999-2003¹³. Aceste industrii și creativitatea pe care o produc constituie un avantaj fundamental al economiei și competitivității Europei în contextul globalizării.

Rolul culturii în sprijinirea și încurajarea creativității și inovației trebuie analizat și promovat. Creativitatea se află la baza inovației sociale și tehnologice, și, prin urmare, reprezintă un stimulent important al creșterii, competitivității și locurilor de muncă în UE.

Următoarele obiective specifice ar trebui luate în considerare:

- Promovarea creativității în educație prin implicarea sectorului cultural în valorificarea potențialului culturii în calitate de element/instrument concret în procesul de învățare continuă, precum și în promovarea culturii și artelor în educația informală și formală (inclusiv învățarea limbilor străine).
- Promovarea întăririi capacității în sectorul cultural prin sprijinirea formării sectorului cultural cu privire la competențele manageriale, antreprenoriat, cunoștințe privind dimensiunea europeană/activitățile comerciale europene, precum și dezvoltarea surselor inovatoare de finanțare, printre care sponsorizarea și un acces îmbunătățit la acestea.

¹² Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului din 18 decembrie 2006 privind competențele fundamentale în procesul de învățare continuă (2006/962/CE) (JO L 394, 30.12.2006, p. 10).

¹³ A se vedea studiul privind Economia culturii în Europa, realizat de KEA pentru Comisia Europeană, 2006, la următoarea adresă internet: http://ec.europa.eu/culture/eac/sources_info/studies/studies_en.html.

- Dezvoltarea de parteneriate creative între sectorul cultural și celelalte sectoare (TIC, cercetare, turism, parteneri sociali etc.) în vederea consolidării impactului social și economic al investițiilor în cultură și creativitate, în special în ceea ce privește promovarea creșterii și locurile de muncă, precum și dezvoltarea și atractivitatea regiunilor și orașelor.

3.3. Cultura - element vital în cadrul relațiilor internaționale

„Orice cultură se naște din întrepătrundere, din interacțiune și din confruntare. Dimpotrivă, prin izolare o civilizație moare”. Octavio Paz

În calitate de părți ale Convenției UNESCO privind protejarea și promovarea diversității expresiilor culturale, Comunitatea și statele membre și-au reafirmat angajamentul în ceea ce privește dezvoltarea unui rol nou și mai proactiv al Europei în cadrul relațiilor internaționale ale acesteia, precum și în ceea ce privește integrarea dimensiunii culturale drept element vital în raporturile sale cu țările și regiunile partenere. Acest lucru ar trebui să contribuie la promovarea în întreaga lume a cunoștințelor despre culturile Europei și înțelegerii acestora.

În vederea realizării acestei integrări, este deosebit de important să se dezvolte un dialog intercultural activ cu toate țările și regiunile, valorificându-se, de exemplu, legăturile lingvistice pe care Europa le are cu numeroase țări. În acest context, este deopotrivă importantă promovarea bogăției diversității culturale a partenerilor noștri, susținerea identităților locale, promovarea accesului la cultură al populațiilor locale, cât și dezvoltarea unei resurse economice care să poată avea un impact direct asupra dezvoltării socio-economice.

Având în vedere toate acestea, UE va urma o metodă cu o dublă orientare, și anume:

- integrarea sistematică a dimensiunii culturale și a diverselor componente ale culturii în toate politicile, proiectele și programele externe și de dezvoltare – ca mijloc de sporire a calității eforturilor sale diplomatice, precum și a viabilității și a durabilității tuturor activităților de cooperare ale UE; □ i
- sprijinirea acțiunilor și evenimentelor culturale specifice – cultura reprezintă o resursă în sine, iar accesul la cultură ar trebui considerat drept o prioritate în cadrul politicilor de dezvoltare.

Următoarele obiective specifice ar trebui luate în considerare:

- dezvoltarea în continuare a dialogului politic în domeniul culturii cu toate țările și regiunile și promovarea schimburilor culturale dintre UE și regiunile și țările terțe;
- promovarea accesului la piețe, atât la piețele europene, cât și la celelalte, pentru bunurile și serviciile culturale din țările în curs de dezvoltare, prin acțiuni orientate, precum și prin acorduri care să acorde un tratament preferențial sau măsuri de asistență comercială;
- folosirea politicilor externe și de dezvoltare în vederea protejării și promovării diversității culturale prin acordarea de sprijin financiar și tehnic pentru, pe de o parte, conservarea patrimoniului cultural și pentru accesul la acesta și, pe de altă parte, pentru încurajarea și promovarea activă a acțiunilor culturale în lume;

- Asigurarea faptului că toate programele și proiectele de cooperare iau pe deplin în considerare, în concepția și în punerea lor în aplicare, cultura locală, precum și că își aduc contribuția la îmbunătățirea accesului la cultură și la mijloacele de exprimare culturală, inclusiv contactele interumane. Educația este deosebit de importantă, inclusiv promovarea includerii culturii în programele de învățământ de la toate nivelele din țările în curs de dezvoltare;
- promovarea implicării dinamice a UE în activitatea organizațiilor internaționale din domeniul culturii, precum și în proiectul Organizației Națiunilor Unite, „Alianța civilizațiilor”.

4. PARTENERIATE ȘI METODE DE LUCRU NOI

În vederea îndeplinirii agendei sale pentru cultură, Europa trebuie să se bazeze pe un parteneriat solid între toți actorii, care are patru dimensiuni fundamentale.

4.1. Continuarea dialogului cu sectorul cultural

Comisia se angajează să continue un dialog structurat cu acest sector, ceea ce ar asigura un cadru pentru schimbul periodic de opinii și de bune practici și ar aduce o contribuție la procesul de elaborare a politicilor, de monitorizare și de evaluare.

Din motive legate de legitimitate, sectorul cultural ar trebui să continue să se organizeze pe cât de mult posibil, în vederea identificării unor interlocutori reprezentativi. Comisia apreciază structurarea progresivă care se află deja în desfășurare și apariția unor organizații reprezentative, precum și a unor structuri de cooperare, ca de exemplu o platformă a societății civile privind dialogul intercultural.

Cu toate acestea, Comisia recunoaște caracteristicile speciale ale sectorului, și anume eterogenitatea acestuia (organizații profesionale, instituții culturale cu grade diferite de independență, organizații neguvernamentale, rețele europene și noneuropene, fundații etc.), lipsa de comunicare din trecut dintre industriile culturale și alți actori din domeniul culturii, precum și problemele care rezultă din aceasta în ceea ce privește o mai bună structurare a sectorului. Efectul eterogenității a fost diminuarea vocii sectorului cultural la nivel european.

În scopul dezvoltării unui dialog mai bun între Comisie și acești diverși actori, aceasta propune următoarele măsuri:

- Realizarea unui plan al sectorului pentru a identifica și înțelege mai bine întreaga serie a părților interesate;
- Înființarea unui „Forum cultural” în vederea consultării părților interesate și a încurajării apariției unei platforme cu o structură autonomă sau a unei serii de platforme ale părților interesate;
- Încurajarea exprimării opiniilor reprezentative ale artiștilor individuali și intelectualilor la nivel european („ambasadori culturali”), inclusiv analizarea posibilității și fezabilității creării unui forum european virtual online care să permită schimburile de idei, expresia artistică și care să se adreseze cetățenilor;

- Încurajarea partenerilor sociali din sectoarele culturale să continue dezvoltarea dialogului social și autonom în temeiul articolelor 138 și 139 din Tratat. Pe această bază, comitetele sectoriale pentru dialog social există deja pentru artele spectacolului și pentru sectorul audiovizualului;
- Introducerea unei dimensiuni culturale dezbaterilor publice la nivel european prin apelarea la reprezentările Comisiei. Situarea culturii într-o poziție centrală va intensifica dialogul și va reuși să se adreseze unui nou public.

4.2. Stabilirea unei metode deschise de coordonare

După cum s-a menționat anterior, statele membre au adoptat în cadrul Consiliului un plan comun de activitate pentru perioada 2005-2007. În prezent, planul de lucru trebuie reînnoit iar Comisia consideră că a sosit momentul ca statele membre să-și intensifice cooperarea folosind în acest sens drept instrument, metoda deschisă de coordonare (MDC), într-un spirit de parteneriat.

MDC asigură un cadru potrivit de cooperare în domeniul culturii între statele membre. Aceasta reprezintă un cadru interguvernamental fără caracter obligatoriu pentru schimbul de politici și acțiunile convenite, adecvat unui astfel de sector în care competențele rămân în foarte mare măsură la nivelul statelor membre. MDC constă în adoptarea unor obiective comune, monitorizarea periodică a progresului înregistrat, precum și în schimbul de bune practici și informații pertinente în vederea încurajării învățării reciproce.

Această metodă este aplicată în domeniul ocupării forței de muncă, protecției sociale, educației și tineretului. În aceste sectoare MDC a contribuit la consolidarea elaborării de politici de către statele membre, dat fiind că participarea periodică într-un proces european promovează imaginea acestor politici la nivel național, conferindu-le un stimulent suplimentar. De asemenea, MDC permite statelor membre să învețe unele de la altele și oferă actorilor din aceste sectoare politice posibilitatea, de care altfel nu ar beneficia, să își exprime opiniile la nivel european.

Cu toate acestea, este deosebit de important ca trăsăturile specifice ale sectorului cultural să fie luate pe deplin în considerare în conceperea unei MDC în acest domeniu. În spiritul unui parteneriat cu statele membre, acest lucru implică adoptarea unei metode flexibile care să asocieze stabilirea unor obiective generale cu un sistem simplu de raportare periodică.

Comisia propune ca, pe baza prezentei comunicări, Consiliul de Miniștri să aprobe obiectivele menționate anterior, stabilind priorități și convenind asupra unui exercițiu bianual de monitorizare. Ca parte a acestui exercițiu, Comisia ar întocmi un raport comun împreună cu reprezentanții la nivel înalt ai statelor membre, o dată la doi ani, realizând o sinteză a principalelor aspecte și tendințe și analizând progresul înregistrat de către statele membre cu privire la îndeplinirea obiectivelor comune.

Statele membre ar fi încurajate să asocieze pe deplin în procesul de monitorizare, autoritățile locale și regionale, cât și părțile interesate din domeniul cultural la nivel național, precum și să prezinte în rapoartele naționale modul în care acestea au fost implicate. La nivelul UE, Comisia ar implica părțile interesate în acest proces prin intermediul Forumului cultural menționat anterior. În anul precedent publicării raportului, Comisia ar organiza o reuniune pentru a pune la un loc contribuțiile din partea societății civile.

Parlamentul European, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor ar trebui implicate în acest proces.

Pentru îndeplinirea obiectivelor din sfera relațiilor externe, cadrul competent al UE pentru relații externe, inclusiv ministerele afacerilor externe, ar trebui implicate în mod corespunzător. Comisia ar încerca alături de statele membre să intensifice coordonarea la nivelul UE a activităților privind cooperarea culturală, ceea ce ar include identificarea și schimbul de bune practici. Pregătirea documentelor de strategie națională și a strategiilor de asistență comună ar fi în continuare un punct central pentru eforturile sporite privind cooperarea și armonizarea.

4.3. Sprijinirea elaborării de politici bazate pe date concrete

Comisia va deține un rol de sprijinire și de coordonare, dacă este cazul, în raport cu fiecare dintre obiectivele menționate anterior și cu MDC propusă.

Îndeplinirea obiectivelor menționate anterior presupune o înțelegere îmbunătățită a contribuției sectorului cultural la realizarea agendei de la Lisabona, în vederea facilitării unor politici bazate pe date concrete. Aceasta implică un schimb de informații existente, de studii de caz și o cooperare în ceea ce privește metodologiile de evaluare și de analiză a impactului. Totuși, MDC presupune, de asemenea, revizuirea și, dacă este necesar, îmbunătățirea informațiilor statistice naționale, precum și asigurarea unei mai bune comparabilități între statisticile naționale, coordonate de EUROSTAT.

În acest context, Comisia va lansa o serie de studii și o cooperare între servicii în vederea sprijinirii obiectivelor propuse, a elaborării politicilor bazate pe date concrete și a acțiunilor. Aceasta va încuraja participarea în cadrul unor rețele a actorilor implicați în evaluarea impactului și evaluarea politicilor din domeniul culturii, la nivel european, național, regional sau local.

4.4. Includerea culturii în cadrul tuturor politicilor aferente

Articolul 151 alineatul (4) din Tratatul CE prevede că, în acțiunile întreprinse în temeiul celorlalte dispoziții din tratat, Comunitatea ține seama de aspectele culturale, în special pentru a respecta și a promova diversitatea culturilor sale.

În scopul unei mai bune îndepliniri a acestei atribuții, Comisia consolidează coordonarea internă între servicii și aprofundează analiza interfeței dintre diversitatea culturală și celelalte politici comunitare pentru a realiza un echilibru adecvat între diferitele obiective politice legitime de ordin public, printre care promovarea diversității culturale, atunci când ia decizii sau face propuneri cu caracter normativ sau financiar. De exemplu, Comisia a înființat recent un nou grup pentru coordonarea între servicii.

În ceea ce privește dimensiunea externă, se acordă o atenție deosebită dialogului multicultural, intercultural și interreligios care promovează înțelegerea între UE și partenerii internaționali și care se adresează unui public din ce în ce mai numeros din țările partenere. În acest context, educația și, în special, educația privind drepturile omului, dețin un rol semnificativ. Noul program Erasmus Mundus își va aduce contribuția în acest sens. Comisia sprijină dialogul și activitățile referitoare la cultură din cadrul politicii europene de vecinătate (PEV), programului „Investiții în capitalul uman”, instituțiilor precum Fundația Anna Lindh din regiunea euro-mediteraneană, precum și din cadrul proiectului ONU, „Alianța civilizațiilor”. Programe speciale de cooperare culturală (precum Fondul cultural pentru India) sunt stabilite cu unele țări partenere din regiunea PEV, din Asia și din alte părți. Aceste activități prezintă un caracter interdependent.

În vederea unei susțineri eficiente a acțiunilor culturale specifice în țările ACP, Comisia Europeană propune înființarea unui Fond cultural UE-ACP, drept o contribuție europeană comună la sprijinirea distribuției bunurilor culturale din ACP și, în unele cazuri, a producerii acestora. Acest fond va încuraja apariția piețelor și industriilor locale, astfel facilitând și încurajând accesul populației locale la culturi și la mijloace diverse de expresie culturală. De asemenea, fondul va favoriza pătrunderea bunurilor culturale din ACP pe piețele europene printr-un acces îmbunătățit la rețelele și platformele de distribuție din UE.

Al 10-lea Fond European de Dezvoltare va asigura prima fază de finanțare a acestui fond, care va fi completată de contribuțiile statelor membre ale UE.

5. CONCLUZII

„Cultura nu este un lux, ci o necesitate”. Gao Xingjian

Comisia este de părere că a sosit momentul realizării unei noi agende europene pentru cultură care să ia în considerare realitățile actuale ale unei lumi în proces de globalizare.

Prezenta comunicare face propuneri concrete atât în ceea ce privește o serie de obiective comune, cât și noi metode pentru intensificarea cooperării culturale în UE.

Parlamentul European, Consiliul, Comitetul Regiunilor și Comitetul Economic și Social European sunt invitate să-și exprime opinia cu privire la prezenta comunicare.

Consiliul este invitat să ia măsurile necesare în vederea luării unei decizii referitoare la o serie de obiective comune și la un proces de raportare adecvat în cadrul metodei deschise de coordonare care a fost propusă; iar Consiliul European este invitat să le aprobe în concluziile sale.